

Dilbər'in Müşfiqsiz günləri

Kişi qeyrətli, Həcər ürəkli, mənliyini, ləyaqətini qoruyub saxlayan, bu günəcən Müşfiqə sədəqə olan Dilbər Axundzadə ilə Bakıda görüşmüşdüm. Söhbətimiz Müşfiqdən düşdü...

Mikayıl Müşfiq az yaşadı, 31 bahar yola saldı. On iki il yazıb yaratdı. Qısa ömür yaşasa da, məşum 37-ci ilin ibis ürəkli cəlladlarına baş əymədi, faciəyə ölüm ilə ölməzlik qazandı...

-Dilbər xanım, Mikayıl Müşfiqlə tanış olub evləndiyiniz günləri necə xatırlayırınsınız? - soruşdum.

-Bugünkü kimi yadımdadır. 31-ci ilin baharı idi. Bakı pedtexnikumunda oxuyurdum. API-də buraxılış gəcəsi olacaqdı. Əmim arvadı Fəramuşla ora getdik. Bir dəstə gənc nə barədəsə söhbət edirdi. Ortaboylu, enlikürək, qaragöz, iti baxışlı, düymə dodaqlı, qəhvəyi kostyum geyinmiş bir gənc yoldaşlarından ayrılıb bizə sarı gəlib salamladı. Əmim arvadı dedi:

-Tanış olun, tələbə yoldaşım Mikayıl Müşfiqdir.

Sonra o bizi də Müşfiqə təqdim etdi. Müşfiq fikirlə idi. O, tələbəlik illərinin belə tez başa çatmasına təəssüflənirdi. O vaxtlar şeirə, sənətə marağ böyük idi. Müşfiqin təzə çapdan çıxmış "Küləklər" kitabını oxuyub müzakirə etdik.

Get-gədə Müşfiqə yaxınlaşmağa başladı. O, məni tez-tez görüşə çağırsa da uzun müddət getməz, məktublarını cavabsız saxladım. Müşfiqin mənə olan ciddi və dərin məhəbbətini birdən-birə dərk etmirdim. Nişan gəcəmiz 1932-ci ilin aprelində oldu. H.Cavid, Ə.Cavad, A.Şaiq, R.Rza, M.Hüseyn həyat yoldaşları ilə birlikdə gəldilər. Bülbül isə qəfəsə bir neçə bülbül gətirmişdi. Nişan gəcəmiz ədəbi-bədii axşamı xatırladı. Bir il iki aydan sonra kəbinimiz

kəsildi, toyumuz oldu. Dərülmüəllimi bitirdikdən sonra məni Gəncəyə müəllim təyin etdilər. Sonra Bakıya qayıtdım. M.Müşfiqin və H.Cavidin məsləhəti ilə tibb institutuna daxil oldum.

-Müşfiqin fitri istedadı, gözəl təbii, yoldaşlarına münasibəti barədə fikrinizi bilmək istəyirik.

-Doğrudan da Müşfiq nadir istedad sahibi idi, dərin qavrama qabiliyyəti vardı onda. Bədəhətən şeirlə deyirdi. Bir dəfə başqasının yazdığı şeiri oxumaqla yadında saxlaya bilirdi. Şən, coşğun, güclü, zarafatlı, ürəyi saf idi. O, mixəyi gülü qoxulamaqdan, tamaşa etməkdən doymazdı. Yoldaşları ilə son dərəcə mehriban və səmimi idi. Elə Müşfiq sözünün mənəsi da işıqlı, mehriban deməkdir. Müsahibinin fikrini olduğunu görəndə mütləq səbəbini öyrənməyə çalışır, köməyinin əsirgəməzdi. O vaxtlar C.Vurğun, R.Rza, M.Rəfil, M.Arif, M.Hüseyn, C.Cabbarlı, Əliəğa Vahid, S.Rəhman, Y.V.Çəmənzəminli, A.Şaiq, tarzən Qurban Piri-movla dost idi. Onlar tez-tez bizə yığışar, təzə əsərlərini oxuyub müzakirə edirdilər.

-Müşfiqin Hüseyn Cavidlə dostluğunu xatırlayırınsız? Hüseyn Cavid Müşfiq barədə demişdi: "O bir oddur, özünü yandıracaqdır".

-Əlbəttə, xatırlayıram. Hüseyn Cavidlə biz Şüvələnda bağ qonşusu idik. Şairin "İblis", "Şeyx Sənan" əsərlərindən parçalar əzbərləmişdik. Yadımdadır ki, şairin oğlu Ərtoğrul Şüvələn bağında özünü İblis qiyafəsinə salıb bu əsərdən parçaları xüsu-

si məharətlə oxuyardı. Cavid gəncləri dinləməyi çox xoşlardı. Gəncləri ziynətinə yox, biliyinə, zəhmətinə, sağlamlığına qiymət verirdi.

Müşfiqlə ailə həyatı qurduqdan sonra Cavidlə dostluğumuz daha da möhkəmləndi. Cavid deyirdi: "Müşfiq evdə elə şərait yarat ki, o, yaradıcılığı üzərində yaxşı çalışıb inkişaf etsin". O, bir dəfə Müşfiqə dedi ki, külliyyatımı toplamaq fikrindəyəm, redaktoru da sən olacaqsan. Şair bu arzuya çatı bilmədi. Cavid dahiyanə uzaqgörənliklə Müşfiqin başına gələn fəlakəti əvvəlcədən hiss etmişdi.

-Müşfiqə "xalq düşməni" damğası vurulub həbs ediləndə o məşum illər necə xatirinizdə qalıb? Müşfiqə ölüm hökmü çıxaranlara yazılı izahat vermiş və sonralar onun haqqında "ağzoluş" danışıqları da olmuşdur...

-O illərin bir sıra istedadlı qələm sahibləri, partiya və dövlət xadimlərinin "xalq düşməni" adı ilə "yoxa çıxması" adı hal almışdı. 1937-ci il iyun-

nunda 3-də Azərbaycan K (b) P-nin XIII qurultayı keçirilmiş, birinci katib Mirəcəfər Bağirov hələ ifşa olunmamış qəddar "xalq düşmənləri"nin adını çəkmişdi. Qulluq göstənlər bu günün işini sabaha qoymayıb elə gecəyənə həbslərə başlamışdılar. Otuz səkkizinci ilin yanvarında məni də Müşfiqin ailəsinin üzvü kimi Nijne-Briyitskaya küçəsində yerləşən 108 nömrəli mənzildə həbs etdilər. Qanlı 37-ci ilin tufanı Müşfiqi də apardı.

Hətta "xalq düşmənləri"nin ailələrinə salam vermək də təhlükəli idi. Nahaq söz yeriyirdi. Adamları yalandan şahidlik edib üzə durmağa məcbur edirdilər. Bu adamları torpağa basdırmağa da layiq görmüdürlər. Qətlə yetmiş "37-nin" qurbanlarını hara gəldi atırdılar. Cəmisi 20 dəqiqəyə ölüm hökmü oxunmuş Müşfiqin inandığı, hörmət etdiyi adamların iftira, böhtan dolu ifadələrini ona göstərəndə şairin düşünyü vəziyyəti təsvür edə bilmədi...

1938-ci il yanvarın 6-da şairi cisman məhv etdilərse də onu xalqın qəlbindən çıxara bilmədilər. Müşfiq əbədiyyətə qovuşdu...

- M.Müşfiq 1933-cü ildə "Mənim dostum" adlı satirik poema yazmışdı. Poemada Müşfiq maarif sahəsində işləmiş Xasay Nəsimov adlı birisini ifşa etmişdir. Şair Lərikin bənzərsiz gözəlliklərinin ustalıqla qələmə almışdır. Müşfiq həm də təbiət, gözəllik aşığı idi...

-Sözün əsl mənasında təbiətin gözəlliklərini duymaqda Müşfiq mənə yaxından kömək etmişdir. Uca

dağlara, yaşıl meşələrə, ayna sulata baxdıqca ilhamı qanadlanardı. Respublikamızın rayonlarını gəzməyi çox sevərdi. Gördüyü yerlərin təbiəti barədə mənə həvəslə danışardı.

"Mənim dostum" poemasının yarandığı dövrü yaxşı xatırlayıram. Əsərin qəhrəmanı Gəncədən idi. O, qonşuluğumuzda yaşayırdı, dələduzun, əliyrinin biri idi. Çalışdığı işdən bir neçə dəfə kənar edilmişdi. Ailəsi böyük idi. Müşfiq deyirdi ki, ona yox, balalarına yazıqlığım gəlir, axırı pis qurtaracaq. Sonra saxtakarlıq etdiyinə görə onu tutdular. Arvadı xəstəxanaya düşmüşdü. Köməksiz qalmış körpələrə Müşfiq yardım edər, mənədən xahiş edərdi ki, onlara isti xörək verim. Heyif ki, Lərikdə olmamışam, deyirlər gözəl təbiəti, mehriban insanları vardır...

-Sağlıq olsa gəlib, görürsünüz. -Əlbəttə, sağlıq olsun.

-Müşfiqsiz günləriniz necə keçir, Dilbər xanım?

Dilbər xanım uzaqlara baxıb fikrə gedir:

-Nə deyim.
-Əgər Müşfiq sağ olsaydı müdrik ana, vəfali həyat yoldaşı kimi ona nə arzu edərdiniz?

-Yenə də xalqın əbədi hörmətini qazanmağı, insanların səadəti, xoşbəxtliyi naminə ömür sürməyi, ayılməz olmağı, həqiqətin gözüne dik baxmağı...

-Maraqlı söhbətiniz üçün sizə təşəkkür edirəm, Dilbər xanım...

**İdris ŞÜKÜRLÜ,
Əməkdar jurnalist
Lərik-Bakı**